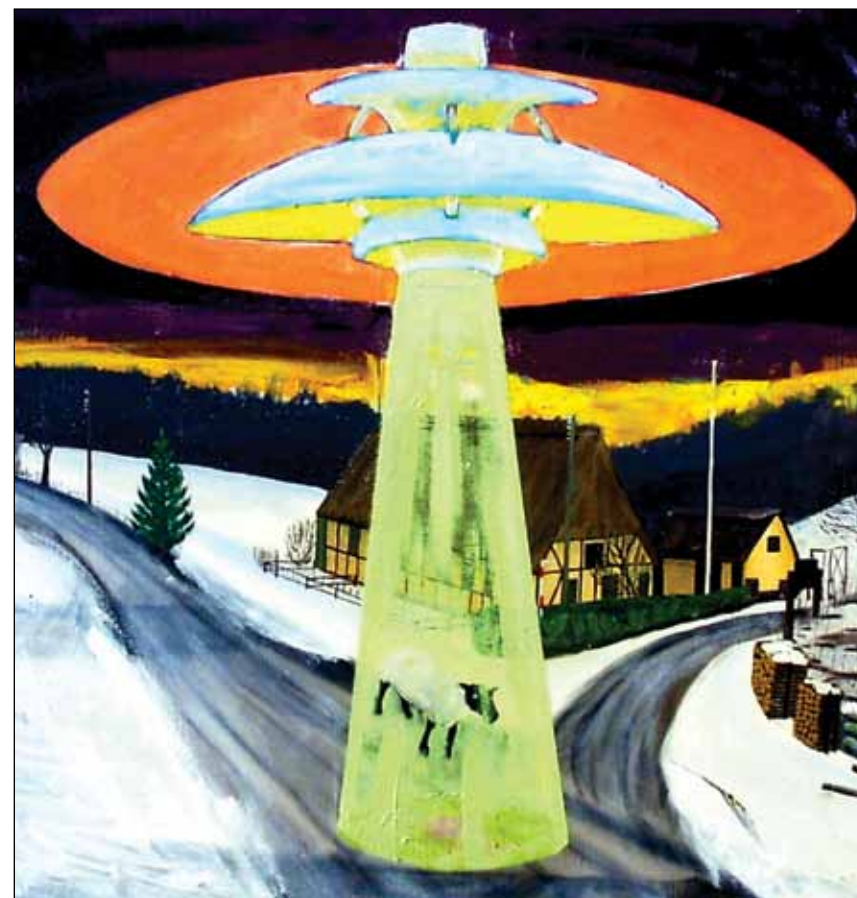

● ● Moderne kunst har ingen fast adresse. Den agerer internationalt og "sampler" indtryk fra alle stilarter, alle kulturer og alle tidsaldre. Alligevel er der næsten altid hos den enkelte kunstner en selvforståelse, der knytter an til det nære. Det gælder f.eks. for kunstnere i grænselandet mellem Tyskland og Danmark. Der er en klangbund, der retter sig mod tyske henholdsvis danske traditioner. I anledning af at Grænselandsudstillingen fylder 40 år, har Grænseforeningen bedt kunstkritiker Ole Lindboe om at tage pulsen på kunsten i grænselandet. Mangfoldigheden blomstrer. Se selv efter.

KUNST TIL GRÆNSEN ● ● Grænseforeningens årbog 2011

KUNST TIL GRÆNSEN

BILLEDKUNST I SØNDERJYLLAND OG SYDSLESVIG AF OLE LINDBOE

KUNST TIL GRÆNSEN

BILLEDKUNST I SØNDERJYLLAND OG SYDSLESVIG AF OLE LINDBOE

● ● **GRÆNSEFORENINGENS ÅRBOG 2011**

KUNST TIL GRÆNSEN – BILLEDKUNST I SØNDERJYLLAND OG SYDSLESVIG

Ansv. redaktør: Mette Kragh Faurholdt

Redaktion: Ole Lindboe

Forside: Morten Krogsgaard: "UFO", olie på lærred, 55x60 cm, 2008

Layout: www.prik.dk

Copyright: Grænseforeningen

Tryk: Prinftrekroner, Valby

ISBN nr. 978-87-87238-40-3

Grænseforeningen

Peder Skrams Gade 5

Postboks 9074

DK-1022 København K

Tlf. 33 11 30 63

E-mail: info@graenseforeningen.dk

www.graenseforeningen.dk

FORORD

07

INTRO:

KUNSTENS MANGE GRÆNSER

14

KUNSTNERE TIL EN GRÆNSE

28

Søren Behncke, Rasmus Bjørn, Søren Brøgger, Claus Carstensen, Johannes Carstensen, Leif Dahl, Ken Denning, Dea Enna, Alfred Friis, Hans Günther Hansen, Maria Lüders Hansen, Ole Prip Hansen, René Holm, Viggo B. Jensen, Eske Kath, Leif Kath, Annemette Klit, Morten Krogsgaard, Thomas Lunau, Hans Lembrecht Madsen, Jes Mogensen, Ole Bjørn Petersen, Monika Heide Poulsen, Otto Chr. Schade, Aage Schmidt, Inka Sigel, Bente Sonne, Dan Thuesen, Jacob Tækker, Nils Vollertsen og Mikael Witte.

KUNST OVER ALLE GRÆNSER

68

Interview med Else Marie Bukdahl, Bente Sonne og Ole Bjørn Petersen.

MØDE MED KUNST OG KUNSTNERE

● ● Når man kigger hen over Grænseforeningens mere end 40 årbøger, kan man godt få en fornemmelse af, at vi har været cirklen rundt. Der synes ikke at være det emne med relation til grænselandet, der ikke har været behandlet.

Og så alligevel.

Graver man dybere ned, kan der godt vise sig mangler. Da vi fandt ud af, at kunsten i grænselandet var et af de emner, der ikke har været solidt beskrevet i en årbog, samtidig med at Grænselandsudstillingen kan notere sig for et fornemt 40-års-jubilæum, var det oplagt at kombinere de to forhold.

Den flittige kunstsribent Ole Lindboe, som glædeligvis sagde ja til at påtage sig opgaven med bogen, har opbygget den på en sådan måde, at jeg tror, der er mange, der vil få samme oplevelse, som jeg har haft: Jeg er blevet præsenteret for kunstnere, jeg både har hørt om og set værker af. Der er også kunstnere, hvor jeg kun har hørt navnet – og der er med skam at melde adskillige navne, som jeg aldrig havde hørt om, før jeg støder på dem her.

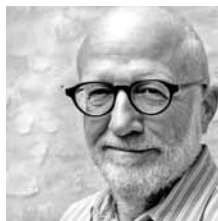
Det er den ene af bogens oplagte kvaliteter. At den viser den almindeligt interesserede læser, at der er et rigere og bredere kunstliv i grænselandet, end man var klar over.

En anden styrke, jeg gerne vil pege på, er det forhold, at Lindboe med egne ord og i mødet med interviewede personligheder slår hul i alle klichéerne om “kunst ved en grænse” eller “kunst hen over grænsen” og belyser spørgsmålet, om landegrænser overhovedet betyder noget for kunsten og kunstnerne.

God fornøjelse med læsningen og illustrationerne.

Finn Slumstrup

Formand for Grænseforeningen

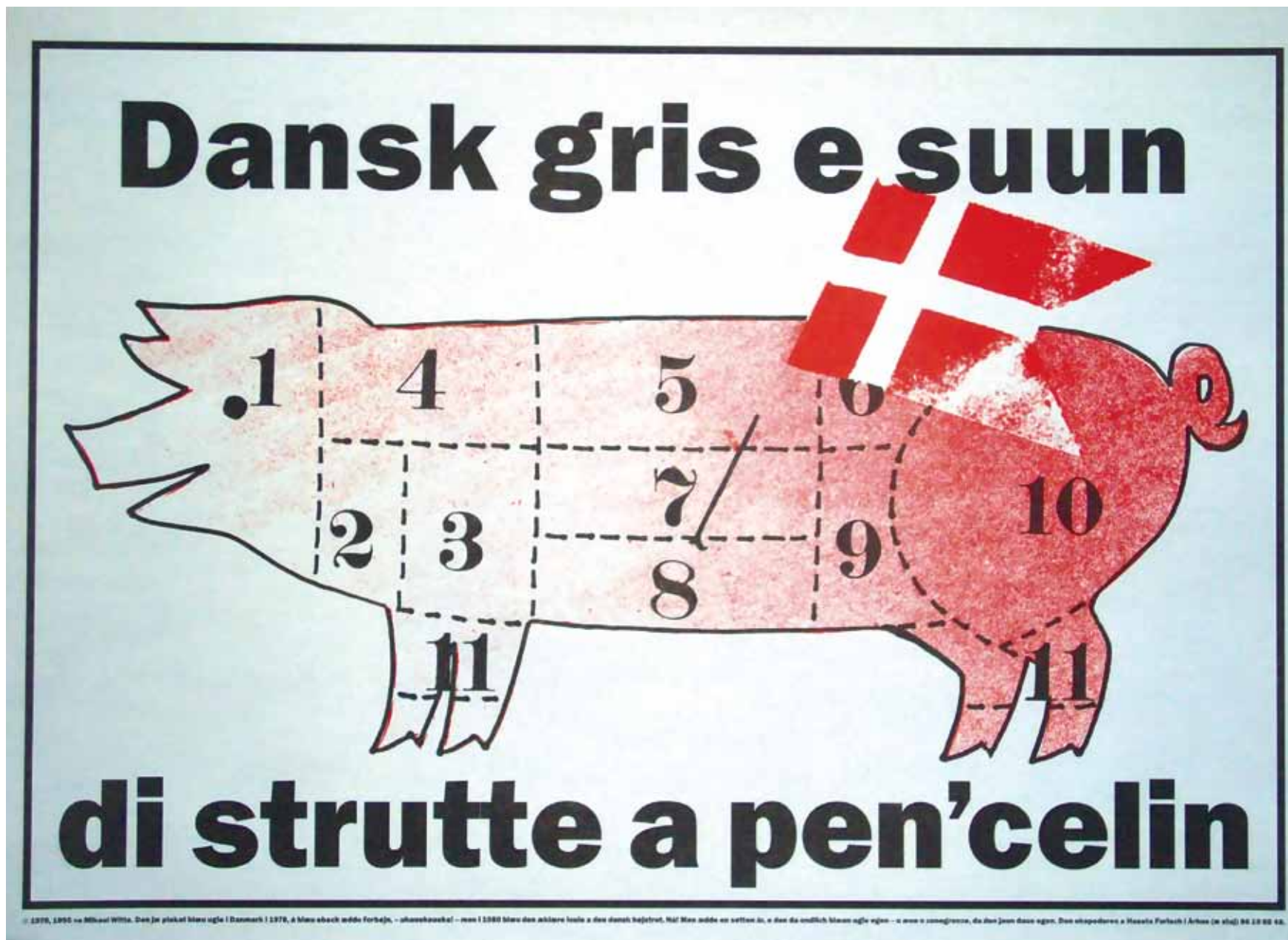

RASMUS BJØRN

DAN THUESEN

“C 1978, 1995 ve
Mikael Witte.
Den jæ plakat
blæu ugie i
Danmark i 1978,
å blæu ebach
ædde forbøjn,
– uhauehaueha! –
men i 1980 blæu
den æklære loule
a den dansk
højstret. Nå!
Men ædde en
søtten år, e den
da endlich blæun
ugie egen – u æue
e zonegrenze, da
den jaun daue
egen. Den
ekspederes a
Husets Forlach i
Århus (æ staj)
86 19 65 48”.

KUNSTENS MANGE GRÆNSER

● ● Kunst har ingen adresse og abonnerer dybest set ikke på nationalitet. Alverdens mest noble kunsthistorikere kan gerne opdele kunsten nationalt, regionalt og lokalt, men regnestykket holder – uanset hvor sammenbidt man end postulerer det – ikke igennem til den første solnedgang.

Kunst er – med en gammel kliché – større end livet og større end de begrænsninger, som mange uden for kunsten måske gerne vil opstille. Kunst er altid – per definition – normbrydende, grænsesøgende – og ofte grænseoverskridende indtil det provokerende. Det er så at sige kunstens natur at søge nye veje. At se på den vante virkelighed med nye øjne – i den udstrækning, kunst altid er et stykke virkelighed tolket gennem en kunstners temperament.

Alligevel giver det – paradoksalt nok – en vis mening at forstå kunst i sammenhæng med tradition, nationalitet og nære omgivelser, for ingen kunst skabes i et tomrum. Kunstnere er som alle andre afhængige af deres miljø, af deres kultur og de særlige betingelser, som det omgivende samfund leverer.

Det har således en fornuftig mening at sætte skarpt på den kunst, som helt konkret skabes i grænseområder. For netop i grænseområder betyder identitet noget helt særligt. Som nu i Sønderjylland og i Sydslesvig, hvor et dansk mindretal i mange år har forfægtet en særlig dansk kultur med tilhørende identitet.

NOLDE SOM PRISME

Man kan ikke skrive regional kunsthistorie på de kanter uden at nævne den store ekspressionistiske maler Emil Nolde, i hvis person og arbejde

problemstillingen kunst – kultur – identitet – grænse brydes i en karakteristisk prisme.

Emil Nolde (1867-1956) blev født i den sønderjyske by Nolde i nærheden af Tønder. Hans far var frisisk, født i en nordfrisisk landsby ved navn Nibel, moderen var sønderjysk. Nolde voksede så at sige op med hele den kulturelle dobbeltidentitet, som vi kender den dag i dag for mennesker i dette område. Måske var – og blev – det en vigtig del af hans kunstneriske drivkraft, at han aldrig helt vidste, hvor han hørte hjemme?

Han bevægede sig som kunstner og som menneske på en knivsæg. Han havde stærke sympatier for nazismen og var endog en periode medlem af det nordslesvigske nazistparti NSDAP. Det forhindrede dog ikke Hitler og hans slæng i at erklære netop Nolde og hans ekspressionistiske udtryk for degenereret kunst.

I Noldes bevidsthed var der plads til både det tyske og det danske. Om sommeren boede han på Als sammen med sin kone, og om vinteren boede de i Berlin. Han elskede begge dele lige højt. Den danske idyl på Als og det pulveriserende byliv i Berlin.

Et paradoks – og måske alligevel ikke? For kunstnere drager måske mere end de fleste kreativ næring af paradokser og modsætninger. Og Noldes maleriske univers er netop en forunderlig blanding af de smukkeste idyller, fornemme farveklinge, uendelig sensibilitet og dramatiske kompositioner. Alt sammen båret frem af et ekspressivt og følelsesfuldt billedsprog, der sætter modsætningerne på højkant eller måske ligefrem ophæver dem.

Kunsthistorikeren Hans Jørgen Bonnichsen har peget på disse paradokser og de indbyggede spændinger, som Nolde så at sige personificerede i sin

kunst. Og han peger især på Noldes berømte billede fra 1912 "Barn og stor fugl", der i et stærkt både naivistisk og dramatiseret billedsprog viser en lille pige og en grum rovfugl.

DET NAIVE OG DET FARETRUENDE

Ifølge Bonnichsen viser billedet, hvordan den dæmoniske rovfugl så let som ingenting kunne vende sig om og hugge næbbet i den lille pige – der naivt og troskyldigt nærmer sig den faretruende fugl med barnets rene tillid.

Ifølge kunsthistorikeren er tolkningen åbenbar: Den lille pige nærmer sig den store rovfugl med åbenhed, nysgerrighed og tillid, der så at sige opløser truslen. Og Bonnichsen tilføjer: "Hvis vi forholder os i åbenhed til det fremmede, hvis vi er inkluderende i stedet for ekskluderende, kan det, som vi i første omgang betragter som noget dæmonisk, vise sig at rumme noget, der nok er ukendt, men som i stedet for at true mig, kan vise sig at komme mig i møde – og måske med betydning for mig."

Dæmoniseringer er der ellers nok af i dagens politik og virkelighed. Her og i udlandet. Og her er det, kunsten kan spille en vigtig rolle som brobygger. Netop fordi kunst ofte stiller sig naivt an i forhold til de brutale politiske virkeligheder. Men den naive tilgang til livet er ikke nødvendigvis mindre kompleks end den politiske tænkning. Kunst opererer tit med en bevidst forenkling, der raffineret spejler alt det tvetydige i den omgivende virkelighed.

Det er helt sikkert at overfortolke, hvis man peger på de samme modsætninger i dagens kunst hos de kunstnere, der tilfældigvis har bosat sig i områderne tæt på den tyske og danske grænse. For meget har ændret sig siden Noldes tid.

KUNSTENS GLOBALE SCENE

Siden Nolde har den globale bevidsthed sat en ny dagsorden i dagens kunst. De fleste kunstnere kan med rette skrive verdensborger på deres

visitkort, for de fleste kunstnere lader sig netop ikke indhegne af landegrænser. For en kunstner er det nære og det fjerne to sider af samme sag.

Skal vi tale konkret om kunsten i grænselandet, så er det netop i år, at den kendte Grænselandsudstilling fylder fyrré år. Den er på flere måder et stykke eksemplarisk kunsthistorie, der viser, at kunst i et grænseland lever i bedste velgående – på tværs af grænser og i frodig udveksling mellem forskellige traditioner. Men mere om dette senere.

Selvfølge er der visse forskelle på dansk og tysk kunst. Dansk kunst var i alt for mange år præget af Cobra-bevægelsen og dens ekspressive-spontane maleri. Og de blide landskaber i Danmark skabte et landskabsmaleri, som aldrig nåede det mere dramatiske udtryk, som det tilsvarende maleri i Tyskland kunne fremvise. Tilsvarende har tysk kunst været præget af mere voldsomme udsving, bl.a. bestemt af landets politiske historie, herunder de to verdenskrige.

KØBKE OG FRIEDRICH

Ny Carlsberg Glyptoteket viste fornylig en udstilling med de to store landskabsmalere, den tyske maler Caspar David Friedrich og den danske maler Christian Købke. Udstillingen anskueliggjorde med al tydelighed nogle karakteristiske forskelle mellem de to store kunstnere.

Christian Købke (1810-1848) er helt sikkert en af hovedfigurerne i dansk landskabsmaleri. Han personificerede mere end mange andre det danske guldaldermaleri med sine forfinede og fortrolige skildringer af det danske landskab, med de fint sansede stemninger. En samtidig kunstkritiker beskrev et af hans mest kendte billeder med ordene: "Denne morgen-friskhed vederkvæger Hjertet efter den trykkende Tordenluft [...]" Farveharmonien er godt iagttaget [...]" Den stilfærdige naturiagttagelse var tydeligvis Købkes særlige egenart.

EMIL NOLDE:
"Barn og stor fugl", 1912

NATURENS DRAMA

Caspar David Friedrich (1774-1840) er i modsætning til Købke en maler, for hvem naturen er et romantisk og storladent drama, besjælet og næsten symbolsk i al sin væld. Interessant nok er Friedrich i en vis forstand barn af den danske guldalder, idet den unge Friedrich i 1794 tager til København for at studere kunst.

Her stifter han bekendtskab med Jens Juel og N.A. Abildgaard, to af hovedskikkelserne i datidens danske kunst. Friedrich gik en periode på kunstakademiets modelskole og blev således tidligt præget af dansk kunst. Købke derimod havde været på den klassiske dannelsesstur til Italien, hvad lod sig se i hans både stilfærdige og forfinede maleri.

Caspar David Friedrich blev en af tidens mest romantiske og sjælfulde malere. Den tyske filosof Immanuel Kant skrev tidligt om sit syn på naturen: "Natten er sublim, dagen er skøn. Gemytter, der ejer sanser for det sublime, vil uvilkårligt blive grebet af højmodige følelser ved en sommeraftens dybe ro, når stjernernes blinkende lys bryder gennem nattens brune skygger, og den ensomme måne står fuld – følelser som venskab, agtelse for verden og en fornemmelse af evighed."

Kants formuleringer passer på en prik på Friedrichs natursyn. Det sublime, det højmodige og fornemmelsen af evighed er netop gloser, der passer på Friedrichs romantiske og besjælede billeder af naturens store panorama.

KUNSTEN AT SAMMENSÆTTE

Tysk og dansk kunst står i dag nærmere på hinanden, al den stund det internationale kunstmarked har jævnet mange af de forskelle, vi ellers forestiller os landene imellem. De store ismers tid er forlængst forbi. I stedet er det blevet legal sædvane i såvel tysk som dansk nutidskunst at

sample (ja, udtrykket er snuppet fra musikken) – det vil sige at sammensætte sin kunst af komponenter fra flere tidsaldre og stilarter.

Kunst er i den udstrækning en *tidsmaskine*, hvor man kan rejse mellem flere tidsaldre uden at skulle bekymre sig om, hvorvidt man nu også er i pagt med tidsånden eller ej (det er man så alligevel ved netop at blande sine kunstneriske kort, som man lyster). For store dele af den moderne kunst i såvel Tyskland som Danmark er det helt fint at bevæge sig på tværs af genrer og udtryksformer uden at binde sig op på formelle krav.

Desuden har de sidste fem-seks års *kunsthøjtid* – med et øget kunstforbrug på alle niveauer (f.eks. flere besøg på kunstmuseer) og tilsvarende boom i salget, også til mere almindelige mennesker, skabt rum for en større mangfoldighed i kunsten end set længe.

Alligevel – eller netop derfor – kan man se tradition og fornyelse fungere fint side om side.

GRÆNSELANDSUDSTILLINGEN

Et godt eksempel er således Grænselandsudstillingen, som kan se tilbage på fyrre års flittig aktivitet. Traditionen tro har man igennem tiderne vist sine udstillinger både nord og syd for grænsen. Konceptet har været at blande danske og tyske kunstnere og sikre en variation i de kunstneriske udtryksformer – mere end hektisk at ville løbe tidsånden i hælene.

Man har ikke villet lade en bestemt gruppe kunstneriske udtryk dominere. Der har skullet være plads og albuerum til såvel de traditionelle udtryk som til det mere eksperimenterende. Og man har blandet alle aldre. Kunstnerisk nysgerrighed har som bekendt ingen alder. Det måske vigtigste princip har været at invitere gæstekunstnere med for på den måde at sikre en konstant fornyelse. Ofte med en fast gruppe på omkring

tyve kunstnere – og dertil tit op imod ti gæsteudstillere. En blanding, der altid leverer såvel gode gensyn som glædelige overraskelser.

I dag er Grænselandsudstillingen en fornem institution. Alt andet end støvet, men spillevende. Og udstillingen har endda været på gæsteturné rundt om i Danmark, i samarbejde med De Danske Kunstforeninger.

KUNST TIL GRÆNSEN

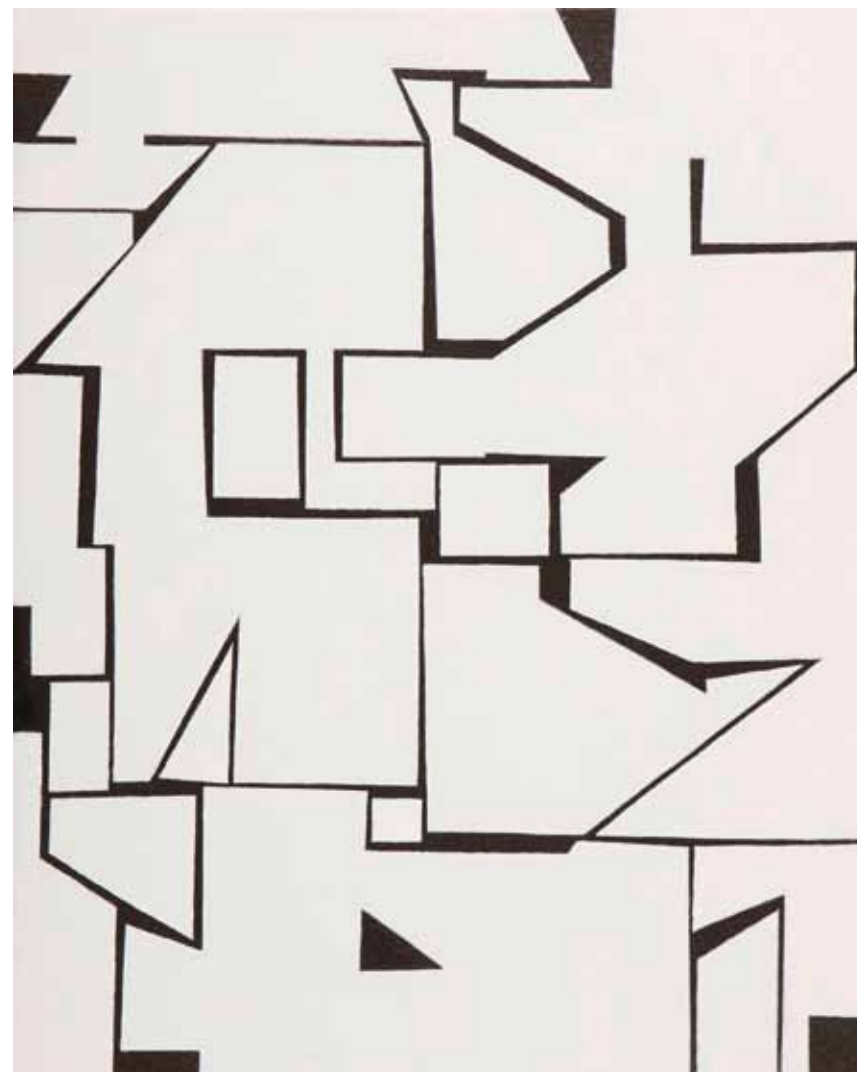
Asger Jorn sagde engang, at hvis man ikke går til yderligheder, er der ingen grund til at gå. Det kan være et godt stikord til kunst, der gerne skal være et nyt syn på det vante, en ny tanke, en særlig form for sansning, som går ud over det velkendte og det sædvanlige.

På den måde spiller kunst en dybere og bredere rolle end blot at være en fortolkning af et motiv. Kunst handler om fortællinger, fantasi og visioner. På den måde spiller kunst en vigtig kulturel rolle. Og gør det især i en tid, hvor der hele tiden opstilles nye grænser: Moralske, bureaukratiske og politiske.

Så når kunsthistorikeren vælger at tolke et Nolde-maleri med, at det kan være en fortælling om åbenhed over for det fremmede, er det en interessant tanke. Den handler bl.a. om at være inkluderende, i stedet for ekskluderende, uden at der er tale om en programerklæring for kunst (for kunst er det stik modsatte af programerklæringer), men snarere en egenskab ved ægte kunst: Den udvider vores horisont, den udfordrer vores bevidsthed, den skærper vores nysgerrighed. Den bryder grænser ned.

Selvfølgelig har kunst sine grænser. Men de er altid midlertidige. Og så længe de eksisterer, er de elastiske, til diskussion, til efterforskning. Kunstens grænser er mere samlende end splittende.

Det er grænselandets kunst et godt eksempel på. Lad os følge sporet. Ved at følge en del af kunstnerne og deres kunst.

LEIF KATH

KUNSTNERE TIL EN GRÆNSE

● ● Man bosætter sig helt sikkert et sted, fordi man kan lide omgivelserne: landskabet, byen, menneskene – miljøet i det hele taget. Og straks man er bosat, begynder man at erobre sit sted og definere det i forhold til sig selv og sin identitet.

Er man kunstner, er denne proces mere bevidst og mere fokuseret end hos så mange andre, for som kunstner finder man ofte sine iagttagelser og sine motiver i det nære. Man er ekstremt opmærksom på, hvordan omgivelser og mennesker påvirker hinanden. For netop heri ligger en vigtig del af det kunstneriske brændstof.

Bor man i et grænseland, bliver det i sig selv hurtigt en vigtig *forudsætning* – uanset hvor meget moderniteten end har udvisket alle grænser. Bevidst og ubevidst indgår man i en sammenhæng, hvor en grænse både er noget konkret og noget symbolsk. Man iagttager uvægerligt, hvad der sker, når to kulturer står over for hinanden. Man ser forskelle og ligheder, og man øjner måske konflikterne. Grænselandet Danmark-Tyskland har *sin* særlige forhistorie, som også rummer kunstneriske synsvinkler. Synlige såvel som usynlige.

Grænselandsudstillingen er netop en sådan kunstnerisk prisme, der spejler grænselandets og de to landes forskelle og ligheder. Ved at kigge nærmere på danske kunstnere i regionen (der er født dér eller har boet i kortere eller længere perioder her) ser man meget mere end deres kunst, så vidt som kunst altid spejler noget større og andet end sig selv.

Der kan ikke gives nogle enkle stikord til grænselandets kunstnere udover betegnelsen *mangfoldighed*. Her er ingen isme og ingen bestemt kunst-

retning løbet af med sejren (som det indimellem ses i de store byer, hvor toneangivende gallerier og dominante kunstmuseer gerne vil anslå en tidsånd og følgelig marginalisere dem og det, der falder udenfor).

Grænselandets kunst og dets kunstnere ligner sådan set på smukkeste vis mest en grøftkant fra før sprøjtemidlernes tid. Uregerlig og frodig.

Men hvordan udvælger man kunstnere, som skal nævnes i en bog om grænselandets kunst? Lad det være sagt straks: Det kan ikke ske retfærdigt. Det vil altid være en subjektiv sag, hvem man synes skal med og hvem ikke.

Kriteriet her har været, at det skal være kunstnere, som har deres rødder i grænselandet, nord og syd for grænsen. De må gerne have udstillet på Grænselandsudstillingen (men ikke nødvendigvis). Frasortet er deciderede kunsthåndværkere (hvad ikke altid er et uproblematisk kriterium, for de bedste kunsthåndværkere kan godt overskride grænsen mellem behændigt håndværk og egentlig kunst). Til gengæld er vi (med al skyldig respekt for deres velmenende entusiasme) gået uden om de mange amatørkunstnere, som naturligvis også findes i grænselandet. Men det er nu engang sådan, at ikke alle, der kalder sig kunstnere, er det. Så kan man skændes om kriterierne siden hen.

Under alle omstændigheder: Velkommen til kunst i grænselandet. Og vi skal tilføje: Kunst med og uden grænser.

SØREN BEHNCKE

også kaldet *papfar* er et godt eksempel på, hvordan den såkaldte gadekunst (streetart) pludselig rykker ind i den etablerede kunstverden og chokerer den pæne smag ved at vise værker, der ikke følger de klassiske æstetiske spilleregler.

Søren Behncke er født i Sønderborg i 1967 og er både billedhugger og

maler. Som billedhugger skaber han figurer af pap, som han gerne sætter op i gadebilledet eller andre uventede steder, som da han for et par år siden klistrede en redningskrans op ved kunstmuseet Arkens hovedindgang. Først ville personalet smide skulpturen ud, indtil man pludselig blev opmærksom på, at den var et stykke gadekunst, skabt af en af gadekunstens danske pionerer. Som maler er Søren Behncke bl.a. påvirket af reklamer og tegneserier. Hans billedsprog er klart og direkte kommunikerende. Hans kunst går bestemt over grænsen – fra den nye kunstscene på gaden og direkte ind i den etablerede kunst.

RASMUS BJØRN

elsker storbyen og dens pulserende liv. Han er inspireret af massemedierne og deres totale – og forrykte – bombardement af vore sanser. Rasmus Bjørn, der er født i Haderslev i 1973 og søn af kunstner Ole Bjørn Petersen (se denne), har gået på Det fynske Kunstakademi og er i dag en del af frontlinien i den nyeste kunst.

Kunstneren "sampler" sine billeder – akkurat som visse musikere gør det – så de fremstår som slagkraftige collager og brudstykker af en travl og hektisk omverden, hvor erindringer, indtryk og andre sansninger skaber et flimrende billede af en verden i forandring, en verden, hvor "tilværelsens ulidelige lethed" hele tiden udfordrer os alle.

Rasmus Bjørn tør godt lade sine malerier fremstå rå og "ubearbejdede". De skal have en stoflighed, som forplanter sig til beskueren.

SØREN BRØGGER

hører til den unge generation af billedkunstnere, som bl.a. er inspireret af tegneserier, plakatkunst, reklamer og andre slagkraftige udtryk fra populærkulturen. Søren Brøggers stil er kulørt, pågående og direkte kommunikerende, og han er ikke spor bange for at bruge stærke visuelle effekter. Man kan måske placere kunstneren, der er født i Aabenraa i 1977, blandt vor tids popkunstnere. Maleriet må gerne eksistere i overfladen. Og farverne må gerne glimte præcis så alarmerende som neonlysene i en storby.

De dekorative effekter er indlysende. Men kunstneren vil også gerne fortælle en historie med alt det drama, der kan udfoldes.

CLAUS CARSTENSEN

er en af hovedfigurerne i 1980'ernes nye danske maleri. Kunstneren, der er født i Sønderborg i 1957, er uddannet på kunstakademiet i København og var med, da en gruppe unge kunstnere udstillede på Tranegården i Gentofte ved København i 1982. Udstillingen "Kniven på Hovedet" bar hele vejen igennem præg af det heftige og vilde maleri, som var opstået i Tyskland årene før.

Claus Carstensen selv var desuden påvirket af den store tyske konceptkunstner Joseph Beys, hvis eksperimenter omkring kunstens væsen dannede inspiration for mange samtidige. Han har engang betegnet sit eget maleri for en slags "garagerock". Vi kunne ikke male, men gjorde det alligevel, sagde han.

"De vilde", som generationen senere blev kaldt, fik en enorm indflydelse på dansk kunst i de efterfølgende år, og Claus Carstensen var en af dem, der satte ord på oprøret. I dag har han placeret sig som en betydningsfuld kunstner, der ofte går på tværs af udtryksformerne.

JOHANNES CARSTENSEN

er en klassisk landskabsmaler, som i nu mange år har været bosat i Odsherred og skildret de særlige landskaber på denne egn.

Johannes Carstensen er født i Sønderborg i 1924 og var i 1950'erne elev på kunstakademiet under den berømte Aksel Jørgensen. Hans motivverden er i overvejende grad landskaber og figurer, og landskaberne har han i sit maleri forenklet, så det nærmer sig det nonfigurative, hvor farver, former og linier danner billedets grundelementer mere, end det egentlige motiv gør det.

Også opstillinger er for Johannes Carstensen en genre, han bemestrer med styrke og fortrolighed, med sin særlige sans for det stoflige i maleriet. Kunstneren har i mange år været medlem af kunstnersammenslutningen Koloristerne, hvad harmonerer med hans forfinede sans for farvernes spil.

SØREN BEHNCKE

LEIF DAHL

LEIF DAHL

har boet og arbejdet det meste af sit liv i Sydslesvig og har haft sit virke som kunstner her. Leif Dahl blev født i Nordsjælland i 1927 og startede med at gå til tegning hos Bizzie Højer i København tilbage i 40'erne. Senere kom han i "mesterlære" hos maleren Preben Jørgensen, og det var især i denne periode, Leif Dahl udviklede sig som den solide skildrer af landskaber og mennesker i sine nære omgivelser.

Han tilhører den mere solide naturalistiske tradition og lægger vægt på at kunne sit håndværk. Hans kolorit er grundfæstet, med mange jordfarver, nænsom i tonen og uden nogensinde at blive spraglet. Der hviler en stilfærdig form for eftertænkksomhed over hans billeder. En sikker autenticitet, som passer godt til kunstnerens eget gemyt.

KEN DENNING

er det stilfærdige udtryks mester. Han sagde engang om sin måde at arbejde på: "Undervejs taler jeg med mine billeder. Det kan ikke være anderledes... Der skal være pejling. Der skal være udsigt til åbent hav og land i sigte på en og samme tid." Denne tvetydighed ligger altid i hans stramt opbyggede og meget nøgterne billeder, der samtidig kan lyse op i poetisk letsind.

Ken Denning, der er født i Sønderborg i 1957, har en omfattende udstillingsvirksomhed bag sig. Kunstneren, der i dag er bosat i Sønderborg, er traditionsbevidst og moderne på samme tid. Det grafiske udtryk ligger godt til hans tyste billeder, der dog indeholder stor dramatik og strenghed i udtrykket. Hans udgangspunkt er naturen, og man kan sagtens forestille sig ham vandre omkring i egnene omkring Sønderborg for at samle indtryk til nye billeder.

DEA ENNA

brugte udtrykket "kunsten at se", da hun sidste år udstillede sine billeder på Cathrinemindes Teglværk. Igennem en længere periode havde kunstneren,

der er født i 1944, vandret omkring i landskabet ved teglværket, lavet skitser og notater, taget fotografier og noteret sig særlige kendetegn ved landskabet. Alt sammen med henblik på sin kommende udstilling. Det er en meget karakteristisk måde for hende at arbejde på. Ethvert billede skal have afsæt i noget virkeligt, i noget autentisk.

Kunstnerens væsentligste arbejdsredskab er synet, og hendes overvejende naturalistiske billeder opløses, så det reflekterer kunstnerens subjektive syn og måske også kunstnerens erindring om stederne og deres stemninger.

ALFRED FRIIS

kan kunsten at lade sit maleri vokse fabulerende, frodigt og farverigt. Helt abstrakt uden anden retningsgiver end selve det abstrakte udtryk. Alligevel kan Alfred Friis, der afsluttede sin uddannelse på kunstakademiet i København i 1969, ikke løbe fra en mere klassisk figurativ tradition.

Kunstneren tilhører således en solid dansk tradition i dansk kunst: Det spontant-fabulerende og abstrakte maleri.

Alfred Friis er født i Møgeltønder i 1938 og boede som ung nogle år i Paris, hvor han bl.a. stiftede bekendtskab med den berømte danske billedhugger Robert Jacobsen. Det var med til at påvirke hans lyst til selv at blive kunstner. Han kom ind på akademiet, og siden gik det slag i slag med udstillinger over hele Danmark. Det blev også til udstillinger i udlandet, bl.a. Paris. I hans maleri mødes forenklingen med det vildtvoksende.

HANS GÜNTHER HANSEN

er født i Aabenraa i 1922 og startede efter sin skolegang som almindelig håndværksmaler. Det gav ham en respekt for håndværket og en viden om forskellige teknikker. Senere blev han elev hos kunstmaleren Kai Trier i Haderslev, og her kom han til at udfolde sit talent. Allerede i 1942 havde han sin første separatudstilling i Aabenraa.

Hans vilje til at lære nyt udmøntede sig i en række rejser til andre lande, hvor han besøgte kunstmuseer og studerede kunst. "En opdagelses-

rejse i farver” kaldte Hans Günther Hansen på et tidspunkt en af sine udstillinger, hvad antyder, at farven er et bærende element i hans for øvrigt naturalistiske formsprog. Inden for sin klassiske genre kan han så meget: Fra portrætter over til dyre- og naturstudier, landskaber og figur-billeder. Han er traditionsbunden og har hele tiden holdt fast i sit udgangspunkt. Genkendeligheden er vigtig, og alligevel fortolker kunstneren hele tiden de kendte motiver på sin egen dybt personlige måde.

MARIA LÜDERS HANSEN

er en kunstner, for hvem tegningen står centralt. Hendes stil er naturalismen, og netop det genkendelige – mennesker og dyr – rammer hun med en følsom streg, som gør hende til en klassiker.

Maria Lüders Hansen er født i 1925 og har holdt fast i sit udgangspunkt, siden hun blev uddannet på kunstakademiet i København under den navnkundige professor Aksel Jørgensen. Det var også hos ham, hun fik sans for grafikken, som stadig er en af hendes stærkeste udtryksformer. Når hun skildrer mennesker, er hun suveræn i sin nærgående og alligevel nænsomme måde at tegne et menneskes karakter på. Hun var med, da Grænselandsudstillingen startede – og hun er stadig et selvfølgeligt medlem.

OLE PRIP HANSEN

er kolorist om en hals. For Ole Prip Hansen er farven og dens udstrækning det måske vigtigste grundelement i ethvert billede. Da de franske impressionister i sin tid slog igennem i et brud med det naturalistiske maleri, så de lyset som en farve i sig selv, og de så farven som den store *livgiver*. Men for ham er det især farvernes evne til at spejle følelser, som er vigtig.

Ole Prip Hansen, der er født i Aabenraa 1946 og i dag bosat i Sønderborg, drog til København for at blive rigtig kunstner. Han blev elev hos professorerne Palle Nielsen, Egill Jacobsen og Søren Hjorth Nielsen på kunstakademiet i København, og finere læremestre kunne ikke fås i de år. Efter sin debut var Ole Prip Hansen med til at stifte kunstnergruppen Violet Sol, der var en af de mest slagkraftige bevægelser i 1970'ernes og 1980'ernes kunsthver.

Ole Prip Hansen er ikke bare en dygtig kolorist, han evner også at lege med sine motiver, hvilket holder hans koloristiske maleri levende og moderne.

RENÉ HOLM

er født i 1967 og hører til i fronten af ung dansk kunst. René Holm startede – karakteristisk for dele af sin generation – som graffitimaler (i Esbjerg). Det førte direkte til en interesse for maleriet, og i dag er René Holm et af tidens hotte navne med et maleri, der er ekspressivt, rå og sanseligt.

Han er samtidig ikke bleg for at tage stilling til politiske og menneskelige spørgsmål (uden at han af den grund overhovedet er politisk propagandistisk). Han har bl.a. beskæftiget sig med marginale eksistenser, mennesker i yderpositioner, og han har rejst rundt i USA og siden beskrevet de mennesker, som bor i såkaldte trailerparker.

Man kan sige, at han ofte er ude i et eksistentielt ærinde, nemlig mennesket i dets ensomhed og isolation. Men det er nu i selve det maleriske, han står særlig fint. Et billede må tale for sig selv, i sit eget sprog og uden sideløbende forklaringer.

VIGGO B. JENSEN

er ofte i sine værker på sporet af det romantiske og det visionært-paradisiske. Han bruger ofte arkitekturen og naturen som spejl på disse længsler, der udmønter sig i spektakulære og kraftfulde billeder, hvor et lyrisk og forfinet farvesyn altid ses.

Viggo B. Jensen er født i Tønder i 1953 og har siden sin debut i begyndelsen af 1980'erne haft en omfattende produktion og udstillingsvirksomhed bag sig. Han har vist sine arbejder på såvel Kunstnernes Efterårsudstilling som på Charlottenborgs Forårsudstillinger. Han har ligeledes udstillet syd og nord for grænsen adskillige gange. I de senere år har Viggo B. Jensen især arbejdet med tegningen som et bærende element i sine malerier.

BENTE SONNE

MARIA LÜDERS HANSEN

HANS GÜNTHER HANSEN

ESKE KATH

har i sine værker bl.a. beskæftiget sig med naturen som katastrofe. Titlen på en af hans markante udstillinger var da også meget betegnende Hurricane Party. Men dramaet i hans billeder ligger i nok så høj grad i selve maleriet, hvor han smækker farverne op mod hinanden i dynamiske udladninger.

Eske Kath, der er født i Haderslev i 1975 og søn af kunstneren Leif Kath (se denne), debuterede allerede i 1997 på Charlottenborgs Forårsudstilling og kom på kunstakademiet, hvor han sluttede i 2003. Siden har han markeret sig som en af sin generations mest markante billedkunstnere, og selv om han også har lavet installationer, er det især som maler, han har slået sit navn fast. Han har også i en periode hentet sine motiver fra barokken og dens visuelle dramatik.

Eske Kaths billeder balancerer ofte mellem orden og kaos.

LEIF KATH

er en kunstner, hvis billeder befinder sig et sted mellem form og formløshed. For ham handler det om at undersøge billedets grundbestanddele, der igen kan ses som former, flade linier, farver og deres intensitet og kontraster.

Leif Kath, der er født i Haderslev i 1945 og far til førnævnte kunstner Eske Kath, debuterede allerede i 1975 og har siden udstillet på adskillige danske gallerier og desuden vist sine arbejder i udlandet, bl.a. i New York. Hans billeder kan man kalde minimalisme, eller man kan sige, at han i sit formsprog opdeler billedet i dets grammatiske enkeltdele. Hans nonfigurative billeder er præget af stor stoflighed og afdæmpet sanselighed.

ANNEMETTE KLIT

er keramikker med et solidt afsæt i en klassisk håndværksmæssig tradition. Men hun er meget mere end det. Annemette Klit, der er født i Sønderborg i 1971, har i de senere år udviklet en skulpturel bevidsthed og en

vilje til at søge mod helt anderledes udtryk. Hun har brugt mere kitschprægede indslag i sin kunst med en afvæbnende form for humor og troskyldighed.

Kunstneren skaber fantasiprægede gestalter, som ikke lige er til at fastslå, hvad er. Hendes mere syrede værker gemmer således på en række hemmeligheder og skjulte fortællinger, som man frydefuldt kan gå på opdagelse i. Fantasien er gået i udbrud, og det passer kunstneren godt, at man ikke uden videre kan aflure, hvad det er, hun vil fortælle. Annemette Klit er således en kunstner, der for længst er brudt ud af den pænhed, der præger det mere traditionelle kunsthåndværkermiljø. Hun har givet sig i fantasiens vold.

MORTEN KROGSGAARD

mener, at god kunst skal drille. Det er en kommunikationsform, der helst skal virke udfordrende på beskueren.

Morten Krogsgaard, der er født i 1972 og uddannet på først Sønderjyllands Kunsthøjskole og siden på Det fynske Kunstakademi i Odense, dribler mange forskellige genrer i sine malerier. Han kan være renlivet naivistisk – og så dog altid med en satirisk eller humoristisk pointe. Han blander også gerne mere fantastiske elementer ind i sine billeder, som helst skal være dobbelttydige. Morten Krogsgaard kalder f.eks. en serie af sine billeder for “sofastykker”, velvidende, at de er alt andet end traditionelle sofastykker af den slags, pæne borgere kan have hængende som dekoration.

En anden serie kalder han “den danske kulturarv”, og også her driller han med satirisk vellyst sin beskuer med billeder, der er ironiske kommentarer til vor samtid.

THOMAS LUNAU

er en billedkunstner, der gerne går helt nye veje. Han er uddannet på Det fynske Kunstakademi og har bl.a. haft den markante maler Jesper Christiansen som lærer.

Siden sin debut har Thomas Lunau, der er født i 1971, bevæget sig i en række eksperimenterende retninger. Han maler f.eks. ud fra fotografiske forlæg og er ikke bange for at lade farverne gå over i det disharmoniske og opskruede. Hans billeder er farvestærke og næsten fluorescerende. Han bevæger sig hovedsageligt inden for et abstrakt univers, hvor der pludselig dukker uventede figurationer op.

Der kan være noget futuristisk i den måde, han bygger sine scenerier op på. Under alle omstændigheder er Thomas Lunaus billeder pågående, intense og svagt foruroligende.

HANS LEMBRECHT MADSEN

er en af de markante billedhuggere i grænselandet. Hans skulpturer er både monumentale og slagkraftige. Han arbejder gerne i granit og formår på samme tid at få de store sten til at signalere råstyrke, poesi og lethed.

Hans Lembrecht Madsen er født i Gram i 1943 og er autodidakt. Målbevidst drog han tidligt i sin karriere ned til Pietrasanta og Carrera i Italien for at møde en række andre europæiske billedhuggere, der arbejdede med granit og marmor. Og langsomt, men sikkert fandt han sin egen særegne stil, der har givet ham vigtige udsmykningsopgaver landet over. Han er meget bevidst om, i hvor høj grad en skulptur ændrer hele rummet, den står placeret i. Den rigtige skulptur skaber med sin autoritet en ekstra dimension i rummet.

JES MOGENSEN

malers kraftfulde ekspressive billeder, hvor malingen ofte får lov til at løbe i striber ned over motivet. Jes Mogensen, der er født i 1947, gør gerne brug af stærke og sanselige farver.

Han gik på akademiet, dengang Egill Jacobsen og Ejler Bille underviste, og det gjorde tydeligvis indtryk på Jes Mogensen, der i dag kan se tilbage på en langstrakt kunstnerisk karriere med et utal af udstillinger, såvel separat som sammen med andre. Sit ekspressive udtryk til trods, så er afsættet for kunstnerens billeder tit landskaber, men også portrætter og

figurbilleder arbejder han med, idet han lader sit ekspressive temperament løbe af med billeder.

Han arbejder ofte med blandformer og har i sine billeder bl.a. brugt tjære, olie, skiltemaling, spray, glasfiber og aluminium. Det skaber en voldsom kraft og sanselighed, som går lige i mellemgulvet på beskueren.

OLE BJØRN PETERSEN

er en kunstner, hvis sans for enkelhed og skønhed skaber billeder i fin balance. Nogle kalder ham for en "livslystmaler", hvad hentyder til hans nære billeder, som viser os vore omgivelser i form af de ting, som omgiver os i det daglige. Og så alligevel set med sans for tingens skønhed og skrøbelighed.

For Ole Bjørn Petersen, der er født i 1946 og far til førnævnte kunstner Rasmus Bjørn, er det billedets enkelhed, der gælder. Han kan i sine billeder være både erindringsfremkaldende og så alligevel strikt klassiske og konkrete i deres opbygning. Hans billeder fremstår ofte legende og lette i deres omgang med farverne. Og det samme legende lette er der over hans tegninger, som igen dyrker det nære liv: Mennesket i naturen, en kop kaffe på et bord, en nøgen kvinde på et tæppe, udstrakt i salig lyst. Jovist er de enkle glæder noget at gå efter.

MONIKA HEIDE POULSEN

er billedhugger med en særlig sans for at komponere enkle og organiske former, som på samme tid er smukke og tidløse og på den anden side kontrastrige og sanselige. Monika Heide Poulsen er selvlært, men er ikke desto mindre nået langt i sin udforskning af skulpturens formsprog. Hun har arbejdet med alle tænkelige materialer, fra bronze til sten, træ, keramik, glas og vandkunst. Hun har prøvet kræfter med installationer – og hun har forestået store udstillingsopgaver.

Monika Heide Poulsen, der er født i 1944 og i dag bosat i Roslev, er en kunstner, som på samme tid er klassisk og nybrydende moderne i sit

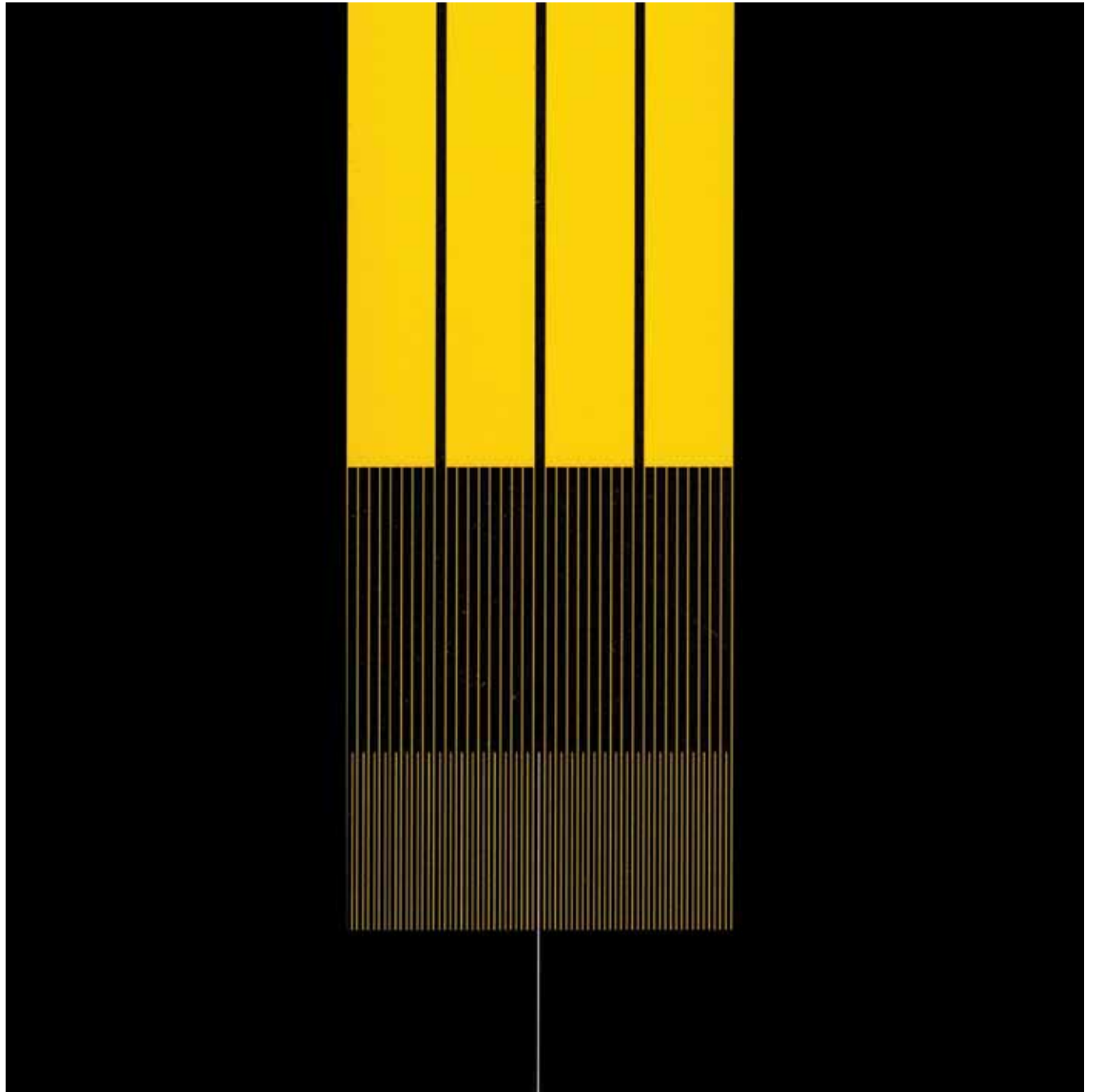
ALFRED FRIIS

MONIKA HEIDE POULSEN

KEN DENNING

formsprog. Hendes ofte nonfigurative arbejder kalder således på fantasi og forestillingsevne hos beskueren. Man skal som publikum gøre sig umage. Man får ikke bare nøglen til et værk forærende. Er man åben over for hendes måder at udtrykke sig på, er der meget at hente.

OTTO CHR. SCHADE

er en vaskeægte konstruktivist, hvor billedets opbygning, komposition, linier og flader er det afgørende element. Ethvert ekspressivt udtryk er således uvæsentligt i hans konsekvent udformede billedverden.

Otto Chr. Schade er født i Slesvig i 1935 og uddannet i Kiel og har siden sin debut udstillet i USA såvel som mange steder i Danmark. Otto Chr. Schade arbejdede som bogtrykker og freelancegrafiker, før han slog igennem som kunstner, og begge dele har givet ham en håndværksmæssig kunnen, som han senere har øst af i sit kunstneriske arbejde.

Hans billeder er bl.a. blevet sammenlignet med sangstykker, hvor linierne skaber svingninger og rytmer og breder sig med forskellig styrke, eller rettere mod en forskellig grad af spændthed, som en kritiker har beskrevet det.

AAGE SCHMIDT

er en kunstner, der svinger fra det ekspressivt abstrakte over til det konkrete og stramme i sit maleri.

Aage Schmidt, der er født i 1931, er kort sagt ikke for fastholdere. Siden han blev uddannet på kunstakademiet i København i 1963 (hvor han bl.a. havde lærere som Erling Frederiksen og Olaf Rude) og siden sin debut i 1955, har han været en flittig udstiller. Flere danske gallerier og kunstmuseer har lagt vægge til hans kunst, som falder i to store hovedkategorier: det konkrete og det helt abstrakte. Og begge dele bemestrer kunstneren med stor stilsikkerhed. Og Aage Schmidt har ikke ladet sig anfægte af tidens mange modestrømninger. Han har hele tiden været tro mod sit udgangspunkt: Kunst skal spejle kunstnerens temperament og vilje. Den skal rumme både følelse og bevidsthed.

INKA SIGEL

bevæger sig i et særligt billedlandskab, hvor naturens poesi og det abstrakte flyder sammen i mere eller mindre opløste former. Kunstneren er født i Flensborg i 1967, men har i mange år været bosat i Danmark.

Inka Sigel debuterede på Kunstnernes Efterårsudstilling i 1994 og har blandt andet udsmykket den danske ambassade i Berlin. Hun har en lang udstillingsliste bag sig. I hendes kunstneriske univers kan det undertiden virke, som om tiden står stille. Det er, som om vi befinder os under vandet, hvor det glitrende lys trænger langsomt ned gennem vandplanter og andre svævende vækster. Tiden bølger frem og tilbage, som i en langsom og inciterende rytme.

Alligevel er hendes univers helt abstrakt og kan forstås som et helt særligt opbygget billedsprog, hvor farver, former og linier lever deres eget liv.

BENTE SONNE

favner vidt i sin kunst, hvor fortællingen altid står i centrum. Kunstneren, der er født i 1950, er figurativ og abstrakt-ekspressiv på samme tid. Det er oftest de nære ting, som dukker op i hendes billeder. Hun ser så at sige det store perspektiv i det lille.

Bente Sonne, der er uddannet på kunstakademiet i København under bl.a. professor Palle Nielsen, betegner sig selv som både grafiker og maler. Hun er i dag bosat i Sønderjylland og har som kunstner bevaret en friskhed og vitalitet i sit maleri. Det er fabulerende, præget af poetisk lethed, rytme og spænding i den måde, hun lader billedets forskellige elementer flyde sammen i en bevægelig helhed.

DAN THUESEN

har en særlig evne til at lade sine landskaber sitre af stemning og følsom farve-sætning. Det er, som om han formår at aftvinge landskabet den stemning og den fortryllelse, der ligger over et uberørt landskab. Dan Thuesen er født i Højer i 1945 og uddannet på Det jyske Kunstakademi

og har om nogen lokal kunstner formået at beskrive de omkringliggende landskaber så autentisk, at man med det samme fornemmer hans fortrolighed med og kærlighed til landskaberne.

Dan Thuesens maleri er klassisk i sin opbygning, og han er nærmest afdæmpet i sine beskrivelser af jorden, himlen og lyset, som falder i bløde kaskader ned over marker og skove. Hans arbejde med oliepasteller viser sig særligt poetiske. Her får landskaberne lov til at udstråle den særlige stemning, der træder frem i døgnets skiftende tider.

JACOB TÆKKER

er en af nutidens mest talentfulde videokunstnere. Jacob Tækker, der er født i Sønderborg i 1977, blev færdig på kunstakademiet i København i 2006 og har allerede markeret sig som en meget produktiv og original videokunstner.

Hans værker handler bl.a. om følelsesmæssige tilstande, tilværelsens ulidelige lethed (og kedsommelighed) og menneskers forestillinger og bevæggrunde til at handle, som de gør – i et krydsfelt mellem rationalitet og irrationalitet. Man kan ofte være i tvivl om handlingen i hans værker, som bevidst balancerer et sted mellem virkelighed og fiktion. I flere af hans værker kolliderer det tragikomiske ofte med det farceagtige.

Kunstneren har trods sin unge alder udstillet flere gange i udlandet. Hans værker opererer ofte med en humoristisk dimension, midt i alvorlige temaer.

NILS VOLLERTSEN

er de forfinede liniers stilfærdige udforsker. I hans maleri spiller tegningen en central rolle. Den er så at sige billedets skelet, der giver det færdige billede holdning og karakter.

Nils Vollertsen, der er født i 1956, blev efter en læreruddannelse uddannet på Århus Kunstakademi hos Mogens Gissel. Sideløbende med sine kunstneriske aktiviteter læste han på universitetet og fik sig en videnskabelig uddannelse – hvad også præger hans tilgang til kunst. Han forholder sig nemlig undersøgende og granskende til sine motiver.

Nils Vollertsens farveholdning var i de tidligere år præget af grønt og blå og holdt i afstemte toner. Men senere fik han for alvor øjnene op for en slags skraveringsteknik, hvor han så at sige lod lyset trænge langsomt ud bag lagene i de "gitre", som hans skraverede flade skabte. Og han tilføjer i dag ofte små tegneserieagtige figurer, som myldrer rundt i billedet og skaber et bevidst naivistisk og legende præg over hans billeder, der dog hele tiden bevarer et enkelt udtryk.

MIKAEL WITTE

blev landskendt (og i visse kredse berygtet) for sin satiriske plakat "Danske svin er sunde, de strutter af penicillin". Plakaten blev for øvrigt trykt på flere sprog.

Kunstneren er født i Sønderborg i 1952 og blev tidligt medlem af den danske aktivistiske venstrefløj, hvor han især blev kendt for sine slag for den kunstneriske ytringsfrihed. Sit satiriske sindelag har Mikael Witte hentet mange steder fra – bl.a. fra de socialistiske lande. Det er især som satirisk plakatkunstner og som samfundskritisk forfatter, han har skabt sin særlige position som skarp revser af et samfund, der alt for ofte sætter profit over medmenneskelighed. Og for ham er det en kunstnerisk forpligtelse at råbe vagt i gevær over for uretfærdigheder og urimeligheder.

Mikael Witte er søn af Harry Jensen, der med mellemrum har været formand for Sydslesvigs Danske Kunstforening i 24 år indtil 1977.

OLE PRIP HANSEN

INKA SIGEL

THOMAS LUNAU

KUNST OVER ALLE GRÆNSER

● ● Kunst ved en grænse. Kunst over en grænse. Kunst som bevidsthed. Kunst som en ny tanke. Kunst som spejl af den nære natur.

Det er alt sammen stikord, der melder sig, når man vil tegne et omrids af kunstens vilkår i et grænseområde som syd for den danske grænse.

Vi satte *Else Marie Bukdahl* stævne for at spørge til hendes mening om kunstens rolle i et grænseland. Hun er selv opvokset i en højskolefamilie i det sydlige Danmark (Askov) og har talrige erfaringer omkring kulturudveksling fra sin tid som rektor ved Det Kongelige Danske Kunstakademi:

– Det er vigtigt at spørge sig selv, om billedkunsten i et grænseområde har en særlig betydning i en situation, hvor flere kulturer mødes – den tyske, den danske, den globale – og dels kan være med til at holde kulturen fast, men også være med til at skabe åbninger. For ofte glemmer man, at der i den kunstneriske skabelsesproces sker det, at de faste meninger, kunstneren måske har, overskrides, og så lukkes der op for en ny erfaring, og det er altid mere, end hvad en enkelt teori kan indfange. Derfor er kunstnerens erfaringer altid mere nyskabende end de skemaer, som f.eks. politikere og filosoffer kan opstille. Og spørger man mere præcist efter, hvordan billedkunsten kan spille en rolle i grænselandet, hvor et dansk mindretal lever med sin særlige identitet, så skyldes det måske, at kunsten på sine betingelser kan afsløre en virkelighed, vi ikke kendte, og det kan igen skabe en vigtig udvidelse af bevidstheden, der er nødvendig dernede. Billedkunsten har nemlig en evne til at få os til at tænke både alsidigt og konkret. Og kunst advarer altid – når den er god – mod at lade os forføre og forblinde af politiske og intellektuelle teorier. Billedkunsten har f.eks. de særlige intense materialevirkninger, der i sig selv kan være anskuelig-

gørende og provokerende, men også de tanker, de følelser og den fantasi, der skal til for at rykke ved vores bevidsthed – og dermed åbne for nye erfaringer. Dét er i sig selv grænseoverskridende, siger Bukdahl.

DEN INDRE MELODI

Mere konkret om kunstens rolle i “grænselandet” vil hun gerne citere, hvad hendes far, højskolemanden Jørgen Bukdahl, i sin tid skrev om samme problemstilling.

I en artikel “Den Indre Melodi” – oprindeligt holdt som tale på “Folkehjem” i Aabenraa i 1943, beskrev han spørgsmålet sådan: “Grænsen er rykket fra Kongeaa til Skelbæk i 1920, men grænseproblemet er der stadig. Grænsekampen er en stående kamp. Nu er der et sydslesvigsk spørgsmål, en danskhed, der strider på den anden side af grænsen, holder stand mod den store nationale tyske bølge. Som før i det hele Sønderjylland prøves nu her, hvad det danske dur til. En kultur prøves altid dér, hvor det koster noget at bevare den. Grænseværn begynder altid ved forposterne. Vi har afstemningsdagen (den 10. februar 1920) for at minde om, at de danske Sydslesvigere nu frister mange af de kår, som Sønderjyderne havde før 1918.”

– Men han advarer samtidig mod en nationalistisk selvtilstrækkelighed og truende diktaturer, der også i dag skaber mørke skyer over kulturlandskabet, pointerer Else Marie Bukdahl og citerer igen:

“Måtte mindefesten for befrielsen i 1920 væbne os mod såvel den nationalistiske som den internationale reaktion, der i disse år øver vold mod det 19. århundredes folkelige og frie udvikling, dens sans for vækstvilkårets åndelige betydning, der er århundredets sande nationale indsats.” Og Else Marie Bukdahl siger videre:

– Det sydslesvigske spørgsmål afslører også i dag, at det er vigtigt – hvad Jørgen Bukdahl kaldte – at “bekræfte folket i en samhörighed, der er stærk

HANS LEMBRECHT MADSEN

nok til at bære alle modsætninger og frisindet nok til kun at regne med menneskeværdighed frem for al klasse- og standsværdighed.”

NÅR KUNSTEN ÅBNER SIG

Betyder landegrænser overhovedet noget for kunsten?

– Ja. Men ikke, som vi ofte tror, og ikke sådan, som vi måske bilder os ind. Selvfølgelig er der visse nationale forskelle. Men den globale udvikling har også på godt og ondt betydet meget for kunsten. Hvis vi tager det gode, så handler det om, at kunsten åbner sig mere ud imod alt, hvad der sker overalt i verden end nogensinde før. Og dermed bedre besinder sig på sig selv og sine egne kvaliteter. Man måler altid det bedste i sig selv ved at måle det mod andre. Men det kan selvfølgelig være et minus, hvis kunst kommer til at ligne hinanden henover alle grænser.

Kan du definere visse forskelle mellem dansk og tysk kunst?

– Der er mange, og de er for så vidt tydelige. Tysklands grumme historie fra 30'erne og 40'erne kaster stadig sine skygger ind over tysk kunst den dag i dag. De dramaer og de voldsomme følelser, vi f.eks. finder hos en maler som Friedrich, spejler dette eksemplarisk. Samme dramatik – hvis vi ser det lille menneske stillet over for naturens vældige kræfter – indeholder en symbolik, som har rod i voldsomme begivenheder. Sammenligner man Friedrich med tilsvarende danske kunstnere, er der en klar forskel. I den danske guldalder er der slet ikke så meget drama i spil. Det samme kan vi også se hos nyere væsentlige tyske kunstnere som Baselitz og Kiefer, hvis billeder indeholder voldsomme dramaer af en karakter, vi sjældent ser i dansk kunst – hvis vi f.eks. sammenligner med, hvad der skete med “den vilde” 80'er kunst herhjemme, siger Else Marie Bukdahl.

GRÆNSER SOM ET SPEJL

Men man kan vel ikke konkludere, at grænser ingen rolle spiller i dag – hvor globaliseringen ser ud til at sejre, også i europæisk regi?

– Nej. Men grænser spiller en anden rolle end tidligere. Grænser er et spejl, en prisme, vi ser igennem for at blive klar over, hvor vi selv står. Det gælder overalt i verden. Jeg har selv erfaring med at bringe dansk kunst til Kina og omvendt, og jeg har erfaring med at skabe dialog mellem den arabiske verden og den vestlige verden i kunstnerisk regi, og i begge tilfælde er der grænser, som skal respekteres og overskrides. Man kan ikke skrue udviklingen tilbage. Og grænser rammer altid noget eksistentielt. Grænser er ikke bare grænser på et kort, men grænser i vores måde at tænke på. Grænser er en udfordring, vi skal og må forholde os til.

STIKORD TIL GRÆNSER

For *Bente Sonne*, nuværende formand for Grænselandsudstillingen, er det svært at svare på, hvad det betyder at bo og arbejde som kunstner i et grænseland. Alligevel har hun nogle centrale stikord:

– Det betyder så afgjort noget. Da jeg i sin tid – for atten år siden – flyttede fra København herved til grænselandet, så jeg nok nogle forskelle tydeligere, end jeg gør i dag. Det kan dels betyde, at jeg har tilpasset mig kunstmiljøet hernede, men også, at grænserne generelt er udviskede, fordi kunsten mere end nogensinde er blevet global. For os, der arbejder med grænsekunst, handler det om at fastholde en mangfoldighed og en frodighed i kunsten. Der skal være mange stemmer, en pluralitet – det er i sig selv vigtigt. Derfor er det afgørende at fastholde nogle kunstneriske miljøer og vigtigt, at folk i grænselandet kan opleve god kunst her – og ikke bare hver gang skulle drage til Aros i Århus eller til Københavns store udstillingssteder.

Føler man sig indimellem marginaliseret, fordi man lever væk fra de store metropoler?

– Nej, for udkant er ikke mere udkant. Alle kunstnere orienterer sig

internationalt i dag. Men det betyder modsat også, at fordi man har så stor valgfrihed, må man alligevel finde sit eget ståsted som kunstner.

Ser du væsentlige forskelle mellem dansk og tysk kunst?

– Tysk kunst har måske – hvis jeg skal nævne bare et træk – haft en stærkere tradition for ekspressiv kunst. Jeg tror, mange danskere har oplevet tysk kunst som noget, der var mere mørkt og voldsomt, end hvad man så i dansk kunst. Tysk kunst var måske tidligere mere åben over for det internationale, end det sås i dansk kunst? Men ellers tror jeg mest, det handler om en psykologisk grænse mellem, hvad vi opfatter som dansk-nordisk, og hvad vi opfatter som tysk... Til gengæld har det været mere tydeligt at se en klar forskel i de to landes udstillingskultur, hvor den tyske har været mere formel og alvorlig, mens danskerne var mere afslappede i deres tilgang til kunsten og deres organisering af udstillinger.

Hvilken rolle har Grænselandsudstillingen da haft?

– Den har haft meget stor betydning. For publikum og for kunstnerne selv. For det første, fordi den var og er kunstnerstyret. For det andet, fordi den hele tiden har haft det klare formål at vise den bedste professionelle kunst frem fra områderne syd og nord for grænsen og at sikre en mangfoldighed og en dialog. Den har også manifesteret en selvbevidsthed – en stolthed – over, at der kan skabes god kunst, der vises på udstillinger, som ses af mange hver gang. Grænselandsudstillingen har ofte over 2.500 gæster, og det er et flot besøgstal. Så Grænselandsudstillingen har afgjort også betydet noget for dens publikum ved at dokumentere, at her kan skabes kunst af høj kvalitet i et område, som mange måske vil mene er marginaliseret.

DEN LOKALE BASE

For maleren *Ole Bjørn Petersen* – i ti år formand for Grænselandsudstillingen – har udstillingen haft en meget vigtig betydning:

– Den var og er *hjemmebasen* for os, der bor her. Mange af os har udstillet i København og Århus og alle andre steder i landet, men det havde altid en særlig betydning, når vi kunne samles lokalt. Og samvirket med de tyske kunstnere har hele tiden været vigtigt. Da jeg kom hertil i 1960'erne, var der en stærk inspiration fra de tyske nyrealister, som inspirerede mange danske kunstnere. Jeg vil sige, det var en øjenåbner for os, også selv om mange af os arbejdede med andre udtryksformer. Men i dagens kunst går alle inspirationer ad alle veje, fordi kunsten er blevet så global, som den er.

FRA KIEL TIL KOLDING

– I dag, hvor megen kunst samler sig omkring de store metropoler, tror jeg, det er væsentligt, at man holder fast i et lokalt kunstliv og bakker op omkring det som lokal kunstner. Set fra de store steder er “kunst i grænselandet” måske bare et lille hjørne af verden, men verden består af hjørner, og for os er det lige så vigtigt at være her som at befinde os andre steder. Kunstens tilblivelse er dybest set uanfægtet af, hvor den skabes. Og vi har mange eksempler på, at gode kunstnere og god kunst kommer fra vor del af landkortet.

– Mange af kunstnerne i grænselandet udstiller med lige så stor glæde i Tyskland som i Danmark. Vi plejer at sige, at vi har et interesseområde, der går fra Kiel til Kolding. Det fortæller blot, at vi gerne krydser grænser. I fysisk og overført forstand.

JOHANNES CARSTENSEN